

עובדות המקרה

1. חברה א' וחברה ב' (להלן: "בעלי המניות") מחזיקות 25% ו- 75% מהון המניות של חברה ג' בהתאמה.
2. חברה ג' עתידה לקחת הלוואה מתאגיד בנקאי ולהעמיד חלק מהסכום שתקבל כהלוואה לבעלי המניות. ההלוואה צמודה למדד המחירים לצרכן ונושאת ריבית אשר תשולם במועד פירעון ההלוואה. ההלוואה לבעלי המניות הינה בתנאי שוק (השווי ההוגן של ההלוואה למועד הענקתה שווה לסך המזומן שניתן לבעלי המניות).
3. חברה ג' רשאית לדרוש מבעלי מניותיה לפרוע את ההלוואה (קרן וריבית) בכל עת, וכן בעלי המניות רשאים לפרוע את ההלוואה (קרן וריבית) בכל עת ללא עמלת פירעון מוקדם.
4. בהתאם לחוות דעתם של יועציה המשפטיים של בעלי המניות, קיימת לחברה ג' זכות חוזית ניתנת לאכיפה לקבלת המזומנים מבלי המניות מתוקף הסכמי ההלוואה.

הסוגיה החשבונאית

האם בהתאם לכללי חשבונאות בינלאומיים מקובלים הענקת הלוואה מחברה ג' לבעלי מניותיה תטופל בדוחות הכספיים של חברה ג' כנכס פיננסי או כ"חלוקה", לאמור הפחתה מההון של חברה ג'? כל זאת בכפוף לכך שההלוואה לבעלי המניות הינה בתנאי שוק ולא קיים בגינה סיכון אשראי.

מסקנת חוות הדעת

בהתאם לכללי חשבונאות בינלאומיים מקובלים, היות ולחברה ג' יש זכות חוזית ניתנת לאכיפה לקבלת מזומן (ובהכרח לבעלי המניות יש מחויבות חוזית לשלם מזומן) על פי דרישה כפי שנקבע בהסכמי ההלוואה, ההלוואה תסווג במועד נתינתה לבעלי המניות כנכס פיננסי בדוחות הכספיים של חברה ג', ולא כהפחתה מההון של חברה ג'.

הבסיס למסקנה

רקע כללי

כאמור בפרק עובדות המקרה, חברה ג' עתידה ליטול הלוואה מתאגיד בנקאי כך שהמטרה היא שחלק מכספי ההלוואה יוענקו כהלוואה לבעלי מניותיה.

נתבקשתי לחוות דעתי בסוגיה הבאה: האם הענקת ההלוואה לבעלי המניות יש בה כדי להפחית את ההון של חברה ג' (בכפוף לכך שההלוואה לבעלי המניות הינה בתנאי שוק ולא קיים בגינה סיכון אשראי)? לשון אחר, האם מתן ההלוואה לבעלי המניות מחברה ג' תסווג בדוחותיה הכספיים של חברה ג' כנכס פיננסי או כהפחתת הון?

הדיון שלהלן יתייחס לשתי עסקאות ההלוואה יחד (ההלוואה לחברה א' ולחברה ב') מהסיבה ששתי עסקאות מתן ההלוואה נעשות במקביל והן זהות בתנאיהן.

רקע חשבונאי

תקן חשבונאות בינלאומי מספר 32 בדבר מכשירים פיננסיים: הצגה (להלן: "תקן 32") קובע כללים להצגת מכשירים פיננסיים כהתחייבות או כהון. התקן חל על סיווג מכשירים פיננסיים מנקודת מבט של המנפיק כנכסים פיננסיים, כהתחייבויות פיננסיות או כמכשירים הוניים.

סעיף 11 לתקן 32 מגדיר נכס פיננסי, התחייבות פיננסית ומכשיר הוני כדלקמן [דגשים אינם במקור]:

"נכס פיננסי (financial asset) הוא כל נכס שהוא:

א. מזומן;

ב. מכשיר הוני של ישות אחרת;

ג. זכות חוזית:

i. לקבל מישות אחרת מזומן או נכס פיננסי אחר; או

ii. להחליף נכסים פיננסיים או התחייבויות פיננסיות עם ישות אחרת בתנאים פוטנציאליים עדיפים לישות; או

ד. ..."

"התחייבות פיננסית (financial liability) היא כל התחייבות שהיא:

א. מחויבות חוזית:

i. למסור לישות אחרת מזומן או נכס פיננסי אחר; או

ii. להחליף נכסים פיננסיים או התחייבויות פיננסיות עם ישות אחרת בתנאים פוטנציאליים נחותים לישות; או

ב."

"מכשיר הוני (equity instrument) הוא כל חוזה המעיד על זכות שייר בנכסים של ישות לאחר ניכוי כל התחייבויותיה."

סעיף 15 לתקן 32 קובע כי: "המנפיק של מכשיר פיננסי יסווג את המכשיר, או את החלקים המרכיבים את המכשיר, בעת ההכרה לראשונה כהתחייבות פיננסית, נכס פיננסי או מכשיר הוני, בהתאם למהות ההסדר החוזי ולהגדרות של התחייבות פיננסית, נכס פיננסי ומכשיר הוני." [דגשים אינם במקור]

סעיף 35 לתקן 32 קובע כי: "חלוקות (distributions) למחזיקים במכשיר הוני יוכרו על ידי הישות ישירות בהון".

התקן אינו מגדיר מפורשות את המונח "חלוקות" אך משמעותן הינה העברות חד צדדיות לבעלי מניות, לאמור חלוקת נכסים לבעלי מניות ללא תמורה (דיבידנדים במזומן או לא במזומן לבעלי מניות).

להלן ציטוט מתוך הפרשנות המקצועית של פירמת רואי החשבון PWC¹ [דגשים אינם במקור]:

"Distributions by an entity to its equity instrument holders are usually dividends or returns of capital such as share buybacks, but may take other forms. Distributions are made at the entity's directors' discretion, often subject to shareholders approval. **Distributions are non-reciprocal transfers, like contributions.** For example, in substance the transfer of subsidiary's trade and assets to a parent may be a distribution in kind (a dividend in kind). Distributions include dividends on equity shares and coupons on other instruments that are classified as equity. Distributions to holders of equity instruments are debited directly to equity [IAS 32 para 35]. The corresponding entry is made to cash if paid immediately, or recognized as a liability when settlement is to be made at future date."

מהאמור לעיל עולה בבירור כי חלוקות לבעלי מניות המוכרות בהון הינן למעשה העברות חד צדדיות של מזומנים (או נכסים אחרים) לבעלי המניות, ללא מחויבות כלשהי מצד בעלי המניות לספק תמורה לישות המחלקת (כל שכן להשיב זאת במזומן).

במקרה דנן, קיימת לחברה ג' זכות חוזית לקבלת מזומן מבעלי מניותיה ומנגד קיימת לבעלי מניותיה מחויבות חוזית לתשלום מזומן לחברה ג' במועד שבו יידרשו בעלי המניות לעשות כן. משכך, במקרה דנן, הענקת הלוואה לבעלי המניות כאשר לחברה ג' קיימת זכות חוזית, משפטית, לקבלת המזומן אינה מהווה "חלוקה" למחזיקים במכשירים ההוניים.

נכס פיננסי מוגדר כאמור, כנכס שלישות יש זכות חוזית לקבל מישות אחרת מזומן (או נכס פיננסי אחר). לעניין מועד ההכרה בנכס פיננסי, תקן חשבונאות בינלאומי מספר 39 בדבר מכשירים פיננסיים: הכרה

¹ PWC's Manual of Accounting, IFRS 2014 – volume 2, 23.42-44

ומדידה (להלן: "תקן 39") קובע כי: **"ישות תכיר בנכס פיננסי או בהתחייבות פיננסית בדוח על המצב הכספי שלה, כאשר ורק כאשר, הישות הופכת לצד להוראות החוזיות של המכשיר..."** [דגשים אינם במקור]

במקרה דנן, קיימת זכות חוזית של חברה ג' לקבלת המזומנים מבעלי מניותיה מכוח הסכמי ההלוואה, ועל כן על חברה ג' להכיר בנכס פיננסי במועד בו הופכת לצד להוראות הסכם ההלוואה, וזאת בהתאם לתקן 39.

דגש נוסף ביצירת הנכס הפיננסי במקרה דנן צריך להיות בנוגע לעובדה כי הזכות החוזית שנוצרה לחברה ג' לקבלת המזומנים הינה מבעלי מניותיה, ונשאלת השאלה האם עובדה זו יש בה כדי למנוע הכרה בנכס פיננסי? לדעתנו, כל עוד קיימת זכות חוזית ניתנת לאכיפה לקבלת המזומנים, יש להכיר בנכס פיננסי גם אם הצד החייב הוא בעל מניות.

לחזוק טענתי אציין כי בפרשנות המקצועית של פירמת רואי החשבון KPMG נדון מקרה דומה, ונבחנה השאלה האם יש להכיר בנכס פיננסי בעלי מניות חייבים בגין הנפקת מניות (מכשיר הוני)? הפרשנות קובעת באופן נחרץ שאם נוצר נכס פיננסי כהגדרתו ניתן להנפיק מניות כנגד חוב מבעלי מניות.

להלן ציטוט מתוך הפרשנות² כאמור:

"In our view, the equity and a corresponding receivable are recognized if the receivable meets the definition of a financial asset. This requires the entity to have a contractual right to receive the amount at the end of the reporting period. A contractual right is more than an informal agreement or a non-contractual commitment."

לסיכום, במקרה דנן, בגין הזכות החוזית הקיימת לחברה ג', בהנחה כי זכות זו ניתנת לאכיפה משפטית כאמור, על חברה ג' להכיר בדוחותיה הכספיים, בהתאם לכללי חשבונאות מקובלים, בנכס פיננסי בגין ההלוואה שניתנה לבעלי מניותיה במועד נתינתה.

² Insights into IFRS – KPMG's practical guide to International Financial Reporting Standards, 10th edition 2013/2014, 7.3.360.20

להלן דוגמאות לטיפול החשבונאי בעסקאות בהן העמידו חברות בנות הלוואות לבעלות השליטה בהן, כך שהטיפול החשבונאי בהלוואות הללו הוא הכרה בנכס פיננסי בדוחות הכספיים של החברות הבנות ומנגד הכרה בהתחייבות פיננסית בדוחות הכספיים של בעלות השליטה:

1. קבוצת דלק בע"מ, דוחות כספיים לשנת 2012:

א- בחודש אפריל 2012, חברת בת בבעלות מלאה העניקה הלוואה לחברה בסך 150 מיליוני דולר. ההלוואה הינה דולרית, נושאת ריבית שנתית בשיעור של לייבור בתוספת מרווח של 6.75%. יתרת ההלוואה בדוחות הכספיים של בעלת השליטה ליום 31 בדצמבר 2012 הינה בסך של כ- 559 מיליוני ש"ח. לאחר תאריך המאזן, בחודש ינואר 2013 נפרעה ההלוואה במלואה.

ב- חברת בת העניקה הלוואה לחברה אשר יתרתה בדוחות הכספיים של בעלת השליטה ליום 31 בדצמבר 2012 הינה בסך של כ- 317 מיליוני ש"ח (סך של כ- 18 מיליוני ש"ח בגין ריבית לשלם). ההלוואה צמודה למדד, נושאת ריבית שנתית בשיעור 5.85%. לאחר תאריך המאזן, ביום 1 בפברואר, 2013 נפרעה ההלוואה במלואה.

בעלת השליטה טיפלה בהלוואות דגן כהתחייבות פיננסית, להלן יתרות ההלוואות כפי שהופיעו במאזן בעלת השליטה ליום 31 בדצמבר 2012, כחלק מסעיף ההתחייבויות השוטפות:

קבוצת דלק בע"מ

נתונים כספיים מתוך המאזנים המאוחדים המיוחסים לחברה

ליום 31 בדצמבר		באור
2011	2012	
מיליוני ש"ח		

התחייבויות שוטפות

858	650	חלויות שוטפות של אגרות חוב ושל אגרות חוב להמרה
18	723	אשראי וחלויות שוטפות מתאגידים בנקאיים
-	298	חלות שוטפת של הלוואה מחברה מוחזקת
-	559	הלוואה מחברה מוחזקת
70	-	אשראי מאחרים
491	-	התחייבות לשלם לחברה בת בגין עסקת השאלה
167	184	זכאים ויתרות זכות (בעיקר ריבית לשלם)
1,604	2,414	סה"כ התחייבויות שוטפות

יש לציין כי אין בידינו את הדוחות הכספיים של החברות הבנות.

2. אלקו החזקות בע"מ, דוחות כספיים לשנת 2012:

בשנת 2009 קיבלה החברה הלוואה מתאגיד בנקאי באמצעות החברה הבת בסך 250 מיליון ש"ח, יתרת ההלוואה בדוחות הכספיים של בעלת השליטה (אלקו החזקות) ליום 31 בדצמבר 2012 הינה 187,500 אלפי ש"ח. כמו כן בשנת 2012 קיבלה החברה באמצעות חברה בת, הלוואה מתאגיד בנקאי בסך של 60,000 אלפי ש"ח, יתרת הלוואה זו ליום 31 בדצמבר 2012 הינה 60,000 אלפי ש"ח.

בעלת השליטה טיפלה בהלוואות דגן כהתחייבות פיננסית, להלן יתרות ההלוואות כפי שהופיעו במאזן בעלת השליטה ליום 31 בדצמבר 2012, כחלק מסעיף ההתחייבויות:

הטבלאות שלהלן מציגה את זמני הפרעון של ההתחייבויות הפיננסיות של החברה על פי התנאים החוזיים ליום 31 בדצמבר, 2012 ו-2011:						
31 בדצמבר, 2012	עד שנה	משנה עד שנתיים	מ-3 עד 4 שנים	מ-4 עד 5 שנים	מעל 5 שנים	סה"כ
אלפי ש"ח						
אשראי מתאגידים בנקאיים	57,000	-	-	-	-	57,000
התחייבויות לספקים ולנותני שירותים	684	-	-	-	-	684
זכאים ויתרות זכות	26,727	-	-	-	-	26,727
הלוואה מחברה בת	22,083	63,333	50,833	38,333	9,585	247,500
התחייבויות לתאגידים בנקאיים	95,438	114,243	80,251	60,251	9,871	420,331
אגרות חוב	115,818	86,039	86,039	-	-	373,935
סה"כ	317,750	263,615	229,623	197,123	19,456	1,126,177

התחייבויות שוטפות			
אשראי מתאגידים בנקאיים	152,438	ג	202,762
אגרות חוב - חלויות שוטפות	115,818	ג	73,173
התחייבויות לספקים ולנותני שירותים	684		598
זכאים ויתרות זכות	26,427	ג	21,202
הלוואה מחברה בת – חלות שוטפת	22,083		-
סה"כ התחייבויות שוטפות	317,450		297,735
התחייבויות לא שוטפות			
הלוואה מחברה בת	225,417		187,500
התחייבויות לתאגידים בנקאיים	324,893	ג	400,056
אגרות חוב	253,518	ג	204,455
הכנסות מראש	66,736	ו	-
סה"כ התחייבויות לא שוטפות	870,564		792,011

יש לציין כי אין בידינו את הדוחות הכספיים של החברות הבנות.

בכבוד רב,

23 בדצמבר 2014

פרופ' חיים אסיאג, רואה חשבון

תאריך